

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

DOBROVOLNÁ STERILIZACE ŽEN V EVROPĚ

Vojtěch Lovětínský
Mgr. Petra Mylková

Studie č. 5.314
květen 2011

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

ÚVOD.....	3
ČESKÁ REPUBLIKA	3
DÁNSKO	4
FINSKO	5
FRANCIE	6
NĚMECKO	7
NORSKO	8
PORTUGALSKO	9
RAKOUSKO	10
SLOVENSKO.....	10
ŠVÉDSKO	11
PRAMENY:.....	12

Úvod

Právní úprava dobrovolná sterilizace v Evropě vzniká od 70. let, kdy dochází k přijímání zákonů, které sterilizaci jako zdravotní zákrok směřující k trvalé neplodnosti žadatele legalizují jako jednu z možných antikoncepčních metod. Přístup jednotlivých států k úpravě dobrovolné sterilizace se liší. Některé z evropských zemí, typicky země Skandinávie, přijímají zvláštní specializované zákony. Jiné země naopak pouze novelizací stávajících zákonů zakotvují možnost podstoupit sterilizaci na základě žádosti, popř. za stanovených podmínek. Typicky je tato nová úprava zařazována v rámci zákonů o veřejném zdraví. Některé země naopak výslovnou úpravu dobrovolných sterilizací žen v právních řádech neobsahují, přesto k jejich výkonům v medicínské praxi běžně dochází. Typickým příkladem je Nizozemsko, ve kterém je podle statistických údajů sterilizována cca jedna třetina dospělého obyvatelstva¹.

Jednotlivé právní úpravy se liší také v míře svobodné vůle žadatelky o sterilizaci, kdy některé státy ponechávají možnost volby tohoto zákroku zcela na vůli ženy a nepodmiňují ji žádnými dalšími podmínkami či zdravotními indikacemi. Naopak jiné právní řády vážou možnost provedení takového zákroku na splnění dalších podmínek, např. souhlas zvláštních zdravotních komisí, ale také souhlas manžela či partnera, či již výše zmíněné zdravotní indikace, počty dětí či věk žadatelky.

Česká republika

Obecným východiskem právní úpravy sterilizace je u nás zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. Ten ve své třetí části v ustanovení o tzv. jiných výkonech v § 27 stanoví, že „sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.“ Prováděcím předpisem, který tyto podmínky upravuje, je Směrnice Ministerstva zdravotnictví č. LP-252.2 z 19.11.1971, ve znění pozdějších předpisů, která současně vymezuje definici sterilizace jako „lékařského výkonu, který zabraňuje plodnosti, aniž jsou odstraněny nebo poškozeny pohlavní žlázy.“ Směrnice připouští dobrovolnou sterilizaci u žen, tedy na zdravých pohlavních orgánech ženy, jen ve stanovených případech. Těmi jsou podle § 2 směrnice situace, kdy by těhotenství nebo porod vážně ohrozily život

¹ Uzel, R.: Sterilizace: Trvalá neboli chirurgická antikoncepce. Dostupné z: http://www.medicina.cz/odborne/clanek.dss?s_id=2460&s_ts=40458,516087963

ženy nebo jí způsobily trvalou a těžkou poruchu zdraví, kdy žena trpí chorobou, která by ohrožovala tělesné či duševní zdraví jejich dětí, jestliže manžel ženy trpí chorobou, která by ohrožovala zdraví jejich dětí a nehodlá tento zákrok podstoupit a pokud žena splňuje podmínky pro umělé přerušování těhotenství ze zdravotních důvodů. Seznam indikací, které mohou být důvodem k provedení sterilizace upravuje příloha této směrnice, přičemž o tom, zda je sterilizace indikována rozhoduje buď lékař pacientky nebo zvláštní lékařská sterilizační komise. O sterilizaci žádá písemně osoba, u které má být tento zákrok proveden nebo s jejím souhlasem ošetřující lékař, přičemž žádost musí být řádně odůvodněna. Na základě žádosti zajistí předseda sterilizační komise vyšetření žadatelky a komise povolí sterilizaci, jestliže vyšetřením zjistí, že je sterilizace indikována. O každém projednání sterilizace se pořizuje protokol, odborné posudky členů sterilizační komise a také záznam o průběhu jednání s rozhodnutím.

Přílohou této směrnice je stanovení seznamu indikací, které mohou být důvodem k provedení sterilizace. Jsou jimi přílohou konkrétně určené nemoci srdce a cévního systému, plic, ledvin a močových cest, trávicího ústrojí, nemoci přeměny látkové, nemoci krevní, nemoci žláz s vnitřní sekrecí, nemoci nervové soustavy, nemoci duševní, nemoci kůže, kostí, kloubů a svalstva, a také nemoci oční a nemoci sluchu. Čl. XIV. přílohy vymezuje tzv. porodnicko-gynekologické indikace, kdy stanoví, že sterilizace je indikována při a po opakovaném císařském řezu, pokud je indikován z příčin, které se pravděpodobně budou opakovat při případném dalším těhotenství a žena si nepřeje vystavovat se dalšímu porodu císařským řezem. Dále je sterilizace indikována také při opakovaných komplikacích těhotenství, porodu a šestinedělí, kdy by další těhotenství bylo spojeno s velkým nebezpečím pro zdraví nebo život ženy. Mezi porodnicko-gynekologické indikace spadá také větší počet dětí, u žen do 35 let jsou to alespoň čtyři děti, u žen ve věku nad 35 let alespoň tři děti. Jako poslední uvádí seznam indikace genetické.

Jak vyplývá z výše zmíněného, dobrovolná sterilizace v České republice je vázána na udělení souhlasu zvláštní sterilizační komise na základě vyšetření pacientky, a to pouze ve zvláštních směrnici stanovených případech. Problémem právní úpravy je navíc její neaktuálnost, pochází již ze šedesátých a z počátku sedmdesátých let.

Dánsko

Dánsko patří mezi jednu ze zemí, které k úpravě sterilizací přistoupily přijetím zvláštního zákona již v 70. letech. Tím je zákon č. 318 z 13. června 1973, o sterilizaci a

kastraci (*Bekendtgorelse af lov om sterilisation og kastration*²), ve znění pozdějších předpisů, a také vyhláška č. 14 z 10. ledna 2006, o sterilizaci, kastraci a změně pohlaví (*Bekendtgorelse om sterilisation og kastration, herunder med henblik pa konsskifte*³). Sterilizaci zákon upravuje ve své kapitole druhé, když stanoví obecné pravidlo, že sterilizaci může podstoupit jakákoliv osoba žijící v Dánsku starší 25 let. Zákon umožňuje sterilizaci také ženám mladším 25 let ze zdravotních důvodů a to i bez zvláštního souhlasu lékaře, pokud by případné těhotenství představovalo ohrožení života ženy nebo vážné a trvalé poškození jejího fyzického nebo psychického zdraví, pokud je takové možné ohrožení, resp. poškození dostatečně lékařsky podloženo.

Pokud nejsou naplněny výše zmíněné podmínky, může podle § 4 žadatelka požádat o povolení ke sterilizaci, jestliže vzhledem ke genetickým predispozicím jejím či jejího manžela či partnera, existuje nebezpečí vážného fyzického či psychického poškození zdraví případně narozeného dítěte. Dále také, jestliže žadatelka, její manžel či partner je vzhledem k duševní chorobě či jinému psychickému či fyzickému onemocnění nezpůsobilý starat se o narozené dítě, ale také z případných ekonomických a sociálních důvodů s ohledem na finanční, sociální a bytovou situaci rodiny, počet dětí apod. Při posuzování žádosti ženy z těchto důvodů zákon stanoví povinnost zohlednit především otázku toho, zda jsou tyto důvody trvalé povahy a zda pro danou ženu neexistuje jiná vhodnější antikoncepční metoda. Sterilizace osob mladších 18 let může být povolena jen za mimořádných okolností. Tyto žádosti jsou posuzovány ve zvláštní konzultační proceduře podle zákona o potratech (*lov om svangerskabsafbrydelse*).

Statistické údaje uvádí, že např. v roce 1995 bylo v Dánsko sterilizováno 4815 žen, přičemž ve věkové skupině žen 35-45 let to bylo sedm žen z tisíce⁴.

Finsko

Finsko přistoupilo k úpravě sterilizací prostřednictvím zvláštního zákona, kterým je zákon z 24. dubna 1970, o sterilizacích (*Steriloimislaki*⁵), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon umožňuje provedení sterilizace na žádost pacientky za zákonem stanovených podmínek. Tyto podmínky vymezuje v ustanovení § 1 zákona, když stanoví, že sterilizace se provede na žádost, jestliže žena porodila alespoň tři děti nebo pokud sama či se svým

² Bekendtgorelse af lov om sterilisation og kastration. Dostupné z: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=59266>

³ Bekendtgorelse om sterilisation og kastration, herunder med henblik pa konsskifte. Dostupné z: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=10133>

⁴ Recent fertility trends in Denmark – A Discussion of the Impact of Family Policy in a Period with Increasing Fertility. Dostupné z: <http://www.abortnet.dk/files/filer/Recent%20Fertility%20Trends%20in%20Denmark.pdf>

partnerem nebo manželem vychovává alespoň tři nezletilé děti, dále jestliže dosáhla věku alespoň 30 let nebo pokud by případné těhotenství vážně ohrožovalo její zdraví a život. Provedení sterilizace jako formy antikoncepčního zákroku na žádost je možné také tehdy, pokud ostatní antikoncepční metody nepřipadají u dané pacientky v úvahu, pokud je zde riziko vážné nemoci nebo vady narozeného dítěte, pokud její zdravotní stav popř. jiné okolnosti výrazně omezují její možnosti péče o dítě a také pokud pacientka trpí pocitem opačné sexuální příslušnosti a trvale žije v opačné (cílové) sexuální roli. V případě mentální neschopnosti pacientky pochopit význam a důsledky zákroku sterilizace je v rozhodování zastoupena opatrovníkem. Osoby mladší 18 let nesmí být sterilizovány, jestliže pro to nejsou naplněny závažné důvody podle tohoto zákona. Lékař pacientky má informační povinnost o významu a důsledcích sterilizace a o jiných vhodných prostředcích antikoncepce, která se vždy vztahuje i na manžela žadatelky, pokud je vdaná. Zákon však nestanoví požadavek souhlasu manžela žadatelky s provedením sterilizace.

Provedení sterilizace na základě žádosti je podmíněno souhlasem lékaře, pokud jde o sterilizaci ženy, která dosáhla 30 let věku nebo ženy, která má již alespoň tři děti. V případě sterilizace prováděné z důvodů možného ohrožení života a zdraví pacientky v případě těhotenství, v případě nemožnosti aplikace jiné antikoncepční metody a v případě žádosti o sterilizaci z důvodu transsexuality, je sterilizační zákrok proveden na základě souhlasného stanoviska dvou lékařů. Sterilizace prováděná z důvodů sociálních, z důvodů možného zdravotního poškození narozeného dítěte a v případě sterilizace nezletilých osob je nutný souhlas Národní zdravotní rady. V případě negativního rozhodnutí lékaře, resp. lékařů posuzujících žádost pacientky zákon zavádí možnost odvolání k Národní zdravotní radě. Ta v takovém případě rozhoduje bez zbytečného odkladu a proti jejímu rozhodnutí se nelze odvolat.

Francie

Francie zařadila právní úpravu dobrovolné sterilizace do zákona č. 2001-558, o veřejném zdraví (*Code de la santé public*⁶), ve znění pozdějších předpisů. Podle ustanovení části druhé zákona upravující zdraví rodiny, matky a dítěte je provedení sterilizace umožněno na základě žádosti pacientky ve zdravotnickém zařízení na základě konzultace s lékařem. V rámci této konzultace má lékař povinnost informovat pacientku o zdravotních rizicích, která

⁵ Steriloimislaki. Dostupné z: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1970/19700283>

zákrokem podstupuje, o dopadech provedené sterilizace a poskytnout jí tyto informace písemně. Sterilizace může být provedena až po uplynutí zákonné čekací čtyřměsíční lhůty od úvodní konzultace a to na základě písemného potvrzení vůle žadatelky o podstoupení takového zákroku. Zavedením takto určené lhůty dává zákonodárce pacientce možnost dostatečně zvážit povahu a důsledky takového zákroku a žena je oprávněna kdykoliv svůj souhlas se sterilizačním zákrokem odvolat. Lékař je oprávněn odmítnout žádost o provedení sterilizace, musí však o tom informovat pacientku již na první konzultaci.

Článek L 2123-2 zákona pak doplňuje právní úpravu ustanovením o sterilizaci osob mentálně nezpůsobilých, trpících duševní poruchou či chorobou. Žádost o rozhodnutí o sterilizaci takové osoby podává k soudu buď osoba samotná, její rodiče či opatrovníci. Soudce musí před rozhodnutím o žádosti vždy vyslechnout dotčenou osobu a jestliže je schopna vyjádřit svou vůli, musí se soud vždy snažit dosáhnout jejího souhlasu, resp. akceptovat její nesouhlas a vzít její vůli do úvahy. Tato obecná ustanovení jsou doplněna čl. R 2123-1 an., která stanovují podrobnosti řízení před soudem o rozhodnutí o sterilizaci mentálně nezpůsobilé osoby.

Německo

Německý právní řád výslovně neupravuje přípustnost dobrovolných sterilizací na základě žádosti pacienta. Dobrovolnou sterilizaci mohou podstoupit pouze zletilé osoby, sterilizaci nezletilých osob zakazuje německý občanský zákoník (*Bürgerliches Gesetzbuch*)⁷ v § 1631c, když stanoví, že není přípustná ani v případě souhlasu rodičů či nezletilé osoby samotné. Možnost podstoupit sterilizaci na základě vlastní žádosti je tak dovozována prostřednictvím výkladu a zejména také z judikatury německých soudů. Spolkový soudní dvůr v právní větě zásadního rozhodnutí BGHZ 67, 48 (VI, ZR 68/75) v otázce dobrovolné sterilizace konstatoval, že „*lékař, který sterilizuje 34letou ženu a matku tří dětí, pokud si to přeje, protože nechce mít žádné další dítě, nejedná protiprávně.*“ Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že z medicínských a sociálních důvodů je dobrovolná sterilizace v Německu dovolena, i když explicitní úpravu německý právní řád neobsahuje⁸. Podle dalšího

⁶ Code de la santé public. Dostupný z: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=E8A1E66EE3330F624492EECEE1309A85.tpdjo05v_1?cidTexte=LEGITEXT000006072665&dateTexte=20110504

⁷ Bürgerliches Gesetzbuch. BGB. Dostupné z: <http://www.juris.de/jportal/portal/t/1kf5/page/jurisw.psm1?doc.hl=1&doc.id=BJNR001950896%3AJuris-0&documentnumber=1&numberofresults=2646&sho wdccase=1&doc.part=R¶mfromHL=true#focuspoint>

⁸ Creifelds, C. Rechtswörterbuch. München: C.H. Beck, 2000, str. 1243

z rozhodnutí německých soudů, konkrétně rozhodnutí BGHZ 76, 259 je dobrovolná sterilizace přípustná i z jiných než ve výše citovaném rozhodnutí zmíněných důvodů.

Výslovnou právní úpravu sterilizací obsahuje občanský zákoník pouze v případě sterilizací osob, které jsou v opatrovnictví, a to v ustanovení § 1905 zákona. Tyto osoby mohou být sterilizovány, pokud samy nemohou projevit souhlas, jen se souhlasem opatrovníka, který jej může udělit pouze za podmínek stanovených zákonem. Tento souhlas navíc vyžaduje schválení opatrovnickým soudem, přičemž sterilizace může být provedena až po uplynutí lhůty dvou týdnů po nabytí účinnosti daného rozhodnutí.

Norsko

Norsko legalizovalo sterilizaci jako jednu z metod antikoncepce spolu s ostatními skandinávskými zeměmi v 70. letech. Došlo k tomu zákonem č. 1977-06-03-57, o sterilizacích (*Lov om sterilisering*⁹), ve znění pozdějších předpisů. Oproti původní právní úpravě omezené na provádění sterilizací především ze zdravotních důvodů, zavádí zákon nové pojetí sterilizace založené na vůli pacientky. Zákon o sterilizaci upravuje pouze dobrovolnou sterilizaci, sterilizaci prováděnou z lékařských důvodů upravuje zvláštní zákon.

Zákon stanoví možnost dobrovolné sterilizace osobám žijícím v Norsku, přičemž tento zákrok podmiňuje dosažením alespoň 25 let. Osobám, které nedosáhly této věkové hranice, může být povolena sterilizace na základě žádosti v případě, že by těhotenství či porod představovalo závažné riziko pro život či fyzické a psychické zdraví ženy nebo pokud by dítěti hrozilo vážně onemocnění či zdravotní poškození. Dále může být sterilizace povolena ze sociálních důvodů, kdy by případná péče o dítě ženu postavila do mimořádně obtížné finanční a životní situace nebo pokud ze zdravotních, duševních či jiných důvodů není žena schopna poskytnout dítěti adekvátní péči. Sterilizaci osob mladších 18 let pak zákon povoluje jen ze zvláště závažných důvodů.

Žádost o sterilizaci podává osoba, již se sterilizační zákrok týká. V případě osob trpících závažnou duševní chorobou, poruchou či mentální retardací, pro kterou pacientka není sama schopna zvážit povahu a důsledky takového zákroku, podává žádost o sterilizaci její opatrovník. Pokud jde o osoby mladší 25 let či osoby mentálně nezpůsobilé, je s provedením sterilizace nezbytný vždy i souhlas zákonného zástupce nebo ustanoveného opatrovníka.

⁹ Lov om sterilisering. Dostupné z: <http://www.lovdato.no/all/nl-19770603-057.html>

Žádost o sterilizaci se podává lékaři pacientky, popř. jinému lékaři či lékařskému zařízení, které lékař doporučí. V případě žádosti o sterilizaci osob mladších 25 let se tato žádost podává lékaři nebo lékařské sterilizační komisi podle § 6 zákona. Pokud podal žádost o sterilizaci osoby její opatrovník z důvodu neschopnosti posoudit její význam a důsledky, povolí sterilizační rada sterilizaci pouze v případě, že jde v daném případě o nejvhodnější způsob, jak zabránit těhotenství. Lékař, popř. sterilizační lékařská komise má povinnost informovat pacientku o povaze zákroku, o rizicích a lékařských důsledcích a o jiných vhodných metodách antikoncepce. Lékař provádějící tento zákrok má povinnost ujistit se, že tyto informace byly pacientce poskytnuty. Jako poradní orgán pro otázky sterilizace je jmenována Sterilizační rada (*Steriliseringsradet*), která se skládá z pěti členů, přičemž jejím předsedou vždy musí být lékař a dále je tvořena dalšími čtyřmi členy, přičemž alespoň jedním z nich musí být soudce a alespoň dva další musí být lékaři. V každém územně samosprávném celku se pak zřizuje vlastní tříčlenná sterilizační komise (*Steriliseringsnemnd*) rozhodující o žádostech o sterilizaci, přičemž odvolacím orgánem proti jejímu rozhodnutí je Sterilizační rada státu.

Portugalsko

Portugalská právní úprava dobrovolné sterilizace je obsažena v zákoně č. 3/84, o sexuální výchově a plánování rodičovství (*Educacao sexual e planeamento familiar*¹⁰), ve znění pozdějších předpisů. Např. v roce 1988 bylo v Portugalsku sterilizováno cca 3,6% žen a 0,3 % mužů¹¹. Zákon o sexuální výchově a plánování rodičovství upravuje dobrovolnou sterilizaci ve svém článku 10 (*Esterilizacao voluntaria*), který stanoví, že sterilizaci může podstoupit osoba, která dosáhla 25 let, a to na základě podepsaného písemného prohlášení obsahujícího nepodmíněný informovaný souhlas se zákrokem, informace o povaze a důsledcích provedené sterilizace, jakož i označení totožnosti a podpisu lékaře, který byl požádán o provedení zákroku. Požadavek věkové hranice 25 let nemusí být naplněn v případě, že provedení sterilizace je nezbytné ze zdravotních důvodů, přičemž zákon tyto důvody blíže nespecifikuje. Zákon tak stanoví možnost požadavku provedení sterilizace výslovně na základě projevené vůle pacientky a neváže ji na souhlas žádné další osoby či na lékařské rozhodnutí nebo potvrzení. Zákon o sexuální výchově a plánování rodičovství je v souladu s čl. 17 doplněn podzákonou právní úpravou.

¹⁰ Lei educacao sexual e planeamento familiar. Dostupné z: http://juventude.gov.pt/MigratedResources/461000/461011_Lei3_84.pdf

Rakousko

Rakousko v rámci úpravy zdravotnického práva neupravuje výslovně právo pacientek požadovat provedení sterilizačního zákroku jako formu antikoncepční metody. Přistoupilo k řešení této otázky formou negativního vymezení prostřednictvím rakouského trestního zákona, tj. zákona z 23. ledna 1974 (*Strafgesetzbuch*¹²), ve znění pozdějších předpisů. V § 90 zákon upravuje otázku souhlasu poškozeného v případě spáchaného trestného činu. Tak stanoví, že ublížení na zdraví nebo ohrožení tělesné bezpečnosti není protiprávní, jestliže poškozená či ohrožená osoba s takovým jednáním souhlasí a toto poškození či ohrožení samo o sobě není v rozporu s dobrými mravy. Odstavec druhý pak konkrétně specifikuje, že sterilizace provedené lékařem se souhlasem dané osoby nejsou protiprávním jednáním, pokud osoba poskytující souhlas dosáhla alespoň 25 let věku nebo pokud takový zákrok z jiných důvodů není v rozporu s dobrými mravy.

Zvláštní ustanovení o poskytování souhlasu se sterilizací nezletilých nebo nespolečných osob je pak upraven zvláštním zákonem o nesporných řízeních (*Außerstreitgesetz*¹³), ve znění pozdějších předpisů, v § 131. Ten stanoví, že v řízení o udělení souhlasu s lékařským zákrokem, který má za následek trvalou neplodnost dotčené osoby, ustanoví soud takové osobě zvláštního zástupce a současně v řízení vyžaduje přítomnost dvou nezávislých znalců.

Slovensko

Slovenská právní úprava definuje pojem sterilizace v § 40 zákona č. 576/2004 Z.z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů, když stanoví, že sterilizací se pro účely tohoto zákona rozumí „*zabránění plodnosti bez odstranění nebo poškození pohlavních žláz osoby.*“ Podle slovenského práva je možno sterilizaci provést pouze na základě písemné žádosti a písemného informovaného souhlasu po předchozím poučení osoby žadatele nebo jeho zákonného zástupce. Sterilizaci není možno provést dříve než po uplynutí lhůty 30 dní od poskytnutí informovaného souhlasu. Poučení musí obsahovat

¹¹ Men and family planning in Portugal. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12222247>

¹² Strafgesetzbuch. StGB. Dostupné z: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

¹³ Außerstreitgesetz. AußStrG. Dostupné z: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003047>

zákonem stanovené informace, a to zejména o alternativních metodách antikoncepce a plánovaného rodičovství, o možné změně životních okolností, které vedly k žádosti o sterilizaci, o lékařských důsledcích sterilizace a o jejím možném selhání. Žádost přijímá a sterilizaci posléze vykonává lékař se specializací v oboru gynekologie a porodnictví. Součástí právní úpravy byla dříve také směrnice, která obdobně jako česká sterilizační směrnice vyžadovala dosažení určitého stanoveného věku či počtu narozených dětí. Tato směrnice však byla v roce 2004 zrušena a rozhodnutí o sterilizaci jako formě antikoncepční metody závisí výlučně na ženě, přičemž není vyžadován souhlas jiné osoby či odborné posouzení.

S možností nezákonně provedené sterilizace počítá také zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů, když ve zvláštní části zákona pod hlavou prvou, která upravuje trestné činy proti životu a zdraví, stanoví, že trestem odnětí svobody na dva až osm roků se potrestá osoba, která neoprávněně sterilizuje fyzickou osobu. Pokud takto provedenou sterilizací způsobí těžkou újmu na zdraví nebo smrt, bude potrestán trestem odnětí svobody na deset až patnáct let.

Švédsko

Švédsko přijalo zvláštní sterilizační zákon v roce 1975. Byl jím zákon č. 1975:580, zákon o sterilizacích (*Steriliseringslag*¹⁴), ve znění pozdějších předpisů. Ve Švédsku je podle statistik ročně sterilizováno cca 1500 mužů a 7000 žen, přičemž alespoň jeden z manželského páru ve Švédsku je sterilizován v asi 15% manželství¹⁵.

Sterilizační zákon stanoví v § 2 možnost provedení sterilizačního zákroku u švédských občanů nebo osob trvale žijících ve Švédsku po dosažení věkové hranice 25 let. V případě osob starších 18 let, které ještě nedosáhly určené věkové hranice, stanoví zákon možnost provedení sterilizace na základě rozhodnutí Národní rady pro zdravotnictví a sociální péči a to v případě genetických indikací, lékařských indikací a z důvodů žádosti o změnu pohlaví pacientky. V případě genetických indikací jde o situace, kdy vzhledem ke genetické predispozici matky existuje závažné riziko mentální retardace či zdravotního tělesného postižení dítěte, zatímco lékařské indikace zahrnují situace, kdy by případné těhotenství závažným způsobem ohrozilo zdraví nebo život ženy. Zákon stanoví také možnost případného odvolání proti rozhodnutí Národní rady pro zdravotnictví a sociální péči. Nezbytnou podmínkou zákonného provedení sterilizace je splnění informační povinnosti vůči osobě

¹⁴ Steriliseringslag. Dostupné z: http://www.ds.se/Upload/Filer/Kir/UPL_10~4.pdf%20Steriliser_Lag.pdf

¹⁵ Experiences of legal sterilization in Scandinavia. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8403912>

žadající provedení sterilizace o zdravotních a tělesných důsledcích provedení zákroku a o ostatních vhodných antikoncepčních metodách.

Zákonnou úpravu doplňuje Oběžník č. 1975:70, k provedení zákona o sterilizacích vydaný Národní radou pro zdravotnictví a sociální péči (*Socialsyterelsens cirkular med foreskrifter om verkställigheten av steriliseringslagen*), ve znění pozdějších předpisů, který blíže specifikuje podrobnosti především o náležitostech a podmínkách podávání žádostí o sterilizaci osob mladších 25 let a vymezuje okruh subjektů oprávněných k provádění tohoto zákroku.

Prameny:

- právní předpisy citované v textu
- materiály Mezinárodní organizace pro reprodukční zdraví: www.engenderhealth.org
- materiály Národního centra pro biotechnologické informace: www.ncbi.nlm.nih.gov
- Population Reports. Voluntary female sterilization: Number one and growing. Dostupné z: <http://info.k4health.org/pr/c10/c10.pdf>
- Creifelds, C. Rechtswörterbuch. München: C.H. Beck, 2000.
- Knudsen, L.: Recent Fertility Trends in Denmark – A Discussion of the Impact of Family Policy in a Period with Increasing Family.
- Tomisová M.: Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen. Via Iuris. I/2005.